

## فصل سوم

### نکاتی در مورد بایدها و نبایدهای تدریس

در طی سالیان متمادی، اساتید دانشگاه‌ها در کلاس‌های درسی مختلف با دانشجویانی در سطوح مختلف تحصیلی سر و کار خواهند داشت. امروزه روش‌های متعددی برای تدریس موفق ارائه شده است و مراجع و کتاب‌های زیادی پیرامون این موضوع وجود دارد. با بررسی کلی مطالب موجود می‌توان به این نتیجه رسید که رعایت بعضی از اصول، نقش مهمی در یک تدریس موفق دارد. هدف از نگارش این متن ارائه‌ی روش‌های تدریس نیست، بلکه این است که توجه اساتید محترم را به خلاصه‌ی بعضی از نکات تدریس به صورت کنش‌های نامناسب و کنش‌های مناسب همچنین بعضی از بایدها و نبایدها در تدریس بیشتر جلب نمایم.

کنش نامناسب	کنش مناسب
حضور در کلاس با ظاهری نامرتب	حضور در کلاس با ظاهری تمیز و آراسته
شروع کلاس با شوخی‌های سبک یا تشرویی	شروع کلاس با سلام و ظاهری بشاش
حضور در کلاس بدون آمادگی لازم	آماده کردن طرح درس و مرور مطالب قبل از کلاس
عدم رعایت زمان کلاس	رعایت زمان شروع و پایان کلاس
خواندن از روی متن درس	بیان کردن مطالب
نشستن و ایستادن در یک جا	داشتن حرکت در زمان‌های لازم
یکنواخت صحبت کردن و داشتن تکیه کلام	تغییر آهنگ صدا و داشتن مکث‌های به جا
آهسته صحبت کردن با لحن خسته، سر رو به پایین	صحبت کردن با صدای رسا، رو به سوی دانشجویان

کنش نامناسب	کنش مناسب
خیره شدن به تخته یا رایانه	نگاه فراگیر به دانشجویان
گم شدن بیش از حد در جزئیات	تمرکز بر مطالب اصلی و مهم
بیان مطالب درسی به شکل انتزاعی صرف بدون ذکر مثال و کاربرد	ارائه مثال‌های متنوع برای بیان مطالب و ذکر کاربردهای مرتبط با موضوع
عدم استفاده از لوازم کمک آموزشی	استفاده به جا از لوازم کمک آموزشی برای نشان دادن تصاویر و نمودارها
عدم توزیع مناسب سرفصل‌های درس در طول ترم	توزیع مناسب فصل‌های درس در طول ترم
شروع و خاتمه درس بدون بررسی اجمالی	ارایه خلاصه‌ای از مطالب در ابتدا و جمع‌بندی مطالب در انتهای هر جلسه
ظرفه رفتن از پاسخگویی به سؤالات	توجه همراه با احترام به نظرات دانشجویان
بیان یک طرفه مطالب درسی یا توجه به یک عده خاص در کلاس	مشارکت دادن همه دانشجویان در مباحث
برخورد غیر اصولی با اشتباه دانشجو و بزرگنمایی آن	توجه به نکات مثبت دانشجو و پرداختن به آنها در جمع
ذکر مسائل غیر متعارف در کلاس	ذکر نکات غیر درسی در حد نیاز و مرتبط با کلاس
اکتفا به آزمون‌های میان‌ترم و پایان‌ترم	ارزشیابی مستمر و پویا
اعلام نمرات همه ارزیابی‌ها در انتهای ترم	اعلام نمرات تکالیف و آزمون‌ها در زمان مناسب در طول ترم

### ۳-۱- نبایدها

۱- **مطالب زیادی را در یک جلسه ارایه نکنیم.** تصور بعضی از اساتید بر این است که ارایه‌ی حجم زیادی از مطالب در کلاس درس باعث انتقال معلومات بیشتر و مفیدتر به دانشجویان خواهد شد. در حالی- که همیشه چنین نیست.

۲- **هیچ مطلبی را بدون درگیر کردن دانشجویان با موضوع ارایه نکنیم.** اگر دانشجو هیچ مشارکتی در درس به جز گوش فرادادن ندارد، انتقال مطالب درسی به او به درستی صورت نمی‌گیرد. معمولاً فعالیت‌های گروهی در کلاس اثر مفید و فرحبخشی در یادگیری مطالب دارند. نکته‌ای که باید به آن توجه کرد این است که این فعالیت‌ها نباید در پایان زمان کلاس اتفاق افتد، چون این ریسک وجود دارد که به علت صرف انرژی زیاد، دیگر دانشجویان قادر به انجام این کار نباشند. مناسب است معمولاً ۱۰ الی ۱۵ درصد وقت کلاس را برای فعالیت‌های فردی و گروهی دانشجویان در نظر بگیریم. در فعالیت‌های کلاسی رقابت سالم را جایگزین تقابل دانشجویان با یکدیگر قرار دهیم.

۳- **مطالب را در نقاط کور تخته و یا اسلاید ننویسیم.** زاویه‌ی دید دانشجویان را در نظر بگیریم. معمولاً مطالب نوشته شده در پایین تخته و اسلاید برای دانشجویانی که در ردیف‌های عقب نشسته‌اند، قابل مشاهده نیستند.

۴- **آزمون‌های غیراستاندارد نگیریم.** اگرچه آزمون‌ها معیاری برای ارزیابی دانشجویان است، آزمون‌های غیراستاندارد ممکن است باعث تضعیف اعتماد به نفس دانشجو یا ابهام او در مورد تدریس گردد و در نتیجه باعث دلسردی دانشجو می‌شود. آزمون‌های منطقی باعث بالا رفتن اعتماد به نفس دانشجو می‌شود و علاقه‌ی او را به یادگیری بیشتر می‌کند. به دانشجو نشان دهیم که آزمون‌های پویا به نفع او است.

۵- **با شک و تردید تصمیم نگیریم.** اگر دانشجویی تقاضایی کرد، آن را نادیده نگیرید و ظرف مدت کوتاهی به آن پاسخ مناسب بدهیم. اگر احساس کردیم در جلسه‌ای تصمیم نامناسبی اتخاذ کرده‌ایم، می‌توانیم آن را در جلسه‌ی بعد جبران کنیم.

۶- **دانشجویی را وادار به ترک کلاس نکنیم.**

### ۳-۲- باید‌ها

۱- **روش تدریس را با توجه به نوع مخاطب خود انتخاب کنیم.** با در نظر گرفتن سطح علمی و مقطع تحصیلی دانشجویان بهترین و مناسب‌ترین روش را برای تدریس خود انتخاب کنیم.

۲- **کنترل کلاس را در دست بگیریم.** اجازه ندهیم دانشجویان کنترل کلاس را بر هم بزنند. ممکن است دانشجو بر اثر مشارکت در بعضی فعالیت‌های جمعی دچار هیجان شود. وظیفه‌ی ما در این مواقع برگرداندن آرامش به کلاس درس است. رفتار ما باید به صورتی باشد که دانشجو حرمت کلاس و استاد را حفظ کند برای مثال، رفتار خاصی از جانب ما به گونه‌ای باشد که دانشجو سکوت اختیار کند.

۳- **با دانشجویان رفتار دوستانه داشته باشیم.** سعی کنیم ضمن حفظ حریم بین استاد و دانشجو، دانشجویان ما را هادی و دلسوز خود بدانند. علاقه و صمیمیت نسبت به دانشجو از قبیل سلام و خداحافظی، دانستن اسم و خصوصیات فردی، روحیه‌ی همدردی و همکاری نمونه‌هایی از رفتار دوستانه است.

۴- **از دانشجویان بخواهیم تا هنگام سؤال، دست خود را بالا ببرند.** اگر دانشجویی بدون اجازه شروع به اظهار نظر کند، ممکن است دیگران نیز همین کار را انجام دهند و کنترل و نظم کلاس دچار اختلال شود. اگر سؤالی از دانشجویان پرسیدیم، فرصت دهیم تا دستان بیشتری بالا رود و سپس یکی را انتخاب کنیم. در هر مرحله سعی کنیم تا دانشجوی جدیدی را برای پاسخ دادن انتخاب و دانشجویی را که پاسخ صحیح داده است، تشویق کنید.

۵- **برگه های امتحان را به رؤیت دانشجویان برسانیم.** دیدن برگه امتحان پس از تصحیح و در صورت لزوم تقاضای تجدید نظر از حقوق دانشجویان است. برای انجام اینکار زمان و فرصت کافی و مناسب در نظر بگیرید. این کار در فرآیند آموزش بسیار مؤثر است. همچنین باعث جلب اعتماد دانشجویان و کاهش اعتراضات نا به جا می‌شود.

۶- **در کنترل جلسه امتحان دقت نماییم.** عدم کنترل دقیق در برگزاری جلسه امتحان باعث تضییع حقوق بعضی از دانشجویان و فراهم آوردن شرایط برای سوء استفاده بعضی دیگر خواهد شد. با بیان دقیق سؤالات در پرسشنامه شرایطی فراهم کنیم که نیاز به صحبت در طول امتحان با هیچ دانشجویی نباشد. پاسخگویی به سؤالات دانشجویان در طول امتحان باعث برهم خوردن نظم جلسه و عدم تمرکز دانشجویان می‌شود. علاوه بر این، دانشجویان را به پرسیدن سؤالات بیشتر ترغیب می‌کند.

۷- **به حضور دانشجویان در کلاس اهمیت دهیم.** از آنجا که حضور فعال دانشجو در کلاس در یادگیری او بسیار مؤثر است، لازم است به حضور دانشجویان در کلاس اهمیت داده و به روش مناسب از حضور و مشارکت آنها اطمینان حاصل کنیم و دانشجویان را به حضور در کلاس ترغیب نماییم.